

INFORMACIJA O POTREBI ZA DOPUNSKIM OBRAZOVANJEM DJECE BOSANSKOHERCEGOVAČKIH ISELJENIKA U INOSTRANSTVU

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 70 sjednici održanoj 24. 8. 2016. godine razmotrilo i usvojilo Informaciju o dopunskom obrazovanju u inostranstvu te je u cilju unaprjeđenja dopunskog obrazovanja usvojilo set zaključaka.

Slijedom navedenih zaključaka Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je pokrenulo aktivnosti na uspostavi portala za interaktivno (on line) dopunsko obrazovanje, te je u tu svrhu ispitano tržište, odnosno izvršena su istraživanja o postojanju i mogućnostima davalaca usluga na bh tržištu i potrebnim finansijskim sredstvima za uspostavu navedenog portala. Procijenjeno je da je za realizaciju navedenih aktivnosti potrebno osigurati najmanje 200.000 KM, koja u ovom trenutku nisu odobrena u Budžetu institucija BiH.

Također, Ministarstvo civilnih poslova BiH je pripremio prijedlog Odluke o formiranju interesorne radne grupe za unaprjeđenje dopunskog obrazovanja djece bosanskohercegovačkih iseljenika u inostranstvu, koja je uz određene korekcije, usvojena od strane Vijeća ministara BiH na 93. sjednici, održanoj 8.3.2017. godine.

U cilju unaprjeđenja dopunskog obrazovanja Ministarstvo civilnih poslova BiH je u 2016. godini pokrenulo aktivnosti na izdavanju udžbenika dopunske nastave od V do IX razreda osnovne škole.

Zaključkom broj 6. zaduženo je Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine da, u saradnji sa svim ustavno nadležnim institucijama u oblasti obrazovanja te Ministarstvom vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglica Bosne i Hercegovine pripremi i Vijeću ministara Bosne i Hercegovine **dostavi odgovarajuću informaciju koja će sadržavati pregled svih država u kojima postoji potreba za dopunskim obrazovanjem, kako bi se na temelju iste mogla planirati sredstva u okviru Budžeta institucija Bosne i Hercegovine**, u skladu s Okvirnim zakonom o osnovnom obrazovanju i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini¹.

Članom 33. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini² je propisano:

„S ciljem organiziranja dopunske nastave iz grupe tzv. ’nacionalnih predmeta’ za učenike osnovnih i srednjih škola – državljane BiH u inozemstvu, nadležna ministarstva BiH inicirat će potpisivanje posebnih sporazuma sa svim državama u kojima za BiH postoji takav interes.

Finansijska sredstva za troškove nastavnog osoblja, ukoliko iz domicilnih propisa ne proizilazi da padaju na teret zemalja prijema, planirat će se **u budžetu institucija BiH**.

¹ Obavijest o zaključku Vijeća ministara BiH broj: 05-07-1-2555-8/16, od 25.8. 2016. godine

² „Službeni glasnik BiH“ 18/03

Nastavni plan i program za predmete dopunske nastave, na osnovu zajedničkih jezgri iz člana 42. ovog zakona, utvrđuje posebna komisija koju imenuje Vijeće ministara, u saradnji s Agencijom za nastavne planove i programe.”

U usvojenoj Informaciji iz 2016. godine detaljno je opisano stanje dopuskog obrazovanja bosanskohercegovačke djece u inostranstvu, odnosno detaljno je opisan institucionalni i zakonski okvir, dosadašnje aktivnosti institucija Bosne i Hercegovine, modeli učenja maternjeg jezika, trenutno stanje u pojedinim zemljama u kojima su iseljeni građani BiH, te date preporuke i mogući oblici unaprjeđenja dopuskog obrazovanja.

Ministarstvo civilnih poslova BiH se je u skladu s gore navedenim zaključkom obratilo adekvatnim upitom svim nadležnim institucijama u oblasti obrazovanja, kantonalnim i entitetskim ministarstvima obrazovanja, Odjelu za obrazovanje u Vladi Brčko distrikta BiH, kao i Ministarstvu vanjskih poslova BiH i Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH sa zahtjevom za dostavu informacija o njihovom saznanjima za potrebama dopuskog obrazovanja u inostranstvu.

Od 13 adresa na koje je poslat upit, odgovor nije pristigao jedino od Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, dok su ostale institucije u svojim odgovorima napisale da ne raspolažu podacima o potrebama za dopunskim obrazovanjem.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u cilju realizacije zaključaka, aktom broj: 01-42-2-651-13/16, od 9.6.2017. godine, ponudilo da osigura dodatne informacije o dopunskom obrazovanju i potrebama za istim tokom realizacije aktivnosti istraživanje mapiranja dijaspore. Mapiranje se provodi od juna do novembra 2017. godine u okviru projekta „Dijaspora za razvoj“ koji se realizira u partnerstvu sa Švicarskom ambasadam u Sarajevu i međunarodnim organizacijama UNDP i IOM. Rezultati mapiranja bit će dostupni krajem novembra 2017. godine. Međutim u navedenom ministarstvu smatraju da ti podaci neće biti dovoljni za kompletnu informaciju o potrebama za dopunskim obrazovanjem.

Sektor za iseljeništvo Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice kontinuirano radi na prikupljanju podataka o emigraciji iz Bosne i Hercegovine. Ova vrsta podataka se, uglavnom, prikuplja na osnovu podataka koje vode zemlje prijema o imigrantima i njihovim potomcima. Tačni statistički podaci o ukupnom broju emigranata rođenih u BiH, bez obzira na njihovo sadašnje državljanstvo, u 51 zemlji svijeta iznosi 1.727.173, od čega njih 60% živi u zemljama EU-28. I ako je procjena da je ukupni broj osoba bh. porijekla u svijetu oko 2 miliona. Ovaj broj uključuje osobe rođene u BiH koje su napustile svoju domovinu i procjenjeni broj njihovih potomaka rođenih u zemljama prijema bez obzira koje državljanstvo imaju (izvor: Imigracioni profil BiH za 2016. godinu, strana 70, Tabela 34. broj emigranata rođenih u Bosni i Hercegovini u 51 zemlji)³.

Imigracioni profil za 2016 godinu (strana 73.) obradio je i podatke o novčanim doznakama iz inostranstva koje vodi Centralna banka Bosne i Hercegovine. Procjene novčanih doznaka iz inostranstva za sva četiri kvartala 2016. godine iznose 2.396,8 miliona KM. **Međutim, procjena ukupnih transfera iz inostranstva, koji uključuju i inostrane penzije, za 2016. godinu iznosi**

³ <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=15554&langTag=bs-BA>

3.608,4 miliona KM. Prezentirani podaci pokazuju da novčane doznake predstavljaju jedan stabilan izvor prihoda Bosni i Hercegovini. Prema podacima Svjetske banke za 2015. godinu, učešće novčanih doznaka u BDP-u Bosne i Hercegovine je 11,1%, što Bosnu i Hercegovinu pozicionira kao 23. zemlju u svijetu, odnosno 4. u Evropi (od 214 zemalja i teritorija) po prilivu ino doznaka.

Ministarstvo vanjskih poslova BiH je na zahtjev Ministarstva civilnih poslova BiH, odredilo kontakt osobe u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine u svijetu koje će koordinirati aktivnosti oko organizovanja dopunske nastave za učenike osnovnih i srednjih škola.

Također, Ministarstvo civilnih poslova BiH je sačinilo Upitnik sa pitanjima o trenutnom stanju dopuskog obrazovanja, broju djece koja pohađaju dopunske škole i potrebama za istim. S obzirom na to da diplomatsko-konzularna predstavništva imaju direktan kontakt sa bh građanima i bh udruženjima u inostranstvu, upitnik je posredstvom Ministarstva vanjskih poslova BiH proslijeđen svim bh. DKP-ima u svijetu.

Analizirajući pristigle odgovore na navedeni upitnik zaključuje se da je dopunsko obrazovanje različito oraganizirano od zemlje do zemlje, a time se razlikuju i potrebe za dopunskim obrazovanjem.

U Austriji, Švedskoj, Finskoj i Danskoj se primjenjuje integralni model učenja maternjeg jezika, djeca u iseljeništvu imaju šansu da uče maternji jezik u okviru redovnog školovanja pod nazivom bosanski/hrvatski/srpski jezik i obično pohađaju nastavu sa djecom iz Hrvatske i Srbije. Ocjene se upisuju u svjedočanstva redovne škole koju pohađaju. Sa ovim zemljama Bosna i Hercegovina nema bilateralne sporazume u oblasti obrazovanja⁴ već obavezu podučavanja maternjeg jezika i njegovog finansiranja preuzima zemlja prijema u skladu sa nacionalnim zakonskim okvirom i regulativom EU. Može se reći da je u Austriji i Švedskoj učenje maternjeg jezika najbolje organizirano. Ujedno se napominje da u obje zemlje živi veliki broj iseljništva iz Bosne i Hercegovine (Austriji oko 157.000; Švedskoj oko 60.000).

Bosna i Hercegovina ima potpisane bilateralne sporazumu u oblasti obrazovanja, nauke i kulture s nekoliko zemalja među kojima su Slovenija, Njemačka i Italija. U okviru ovih sporazuma moguće je uspostaviti kvalitetne modele učenje maternjeg jezika i očuvanja kulture, međutim sporazumi osim što obavezuju zemlju prijema obavezuju i zemlju porijekla da finansira rad dopunskih škola. Međutim, dopunska nastava po osnovu sporazuma nakada nije zaživjela u tim zemljama iz razloga što se očekuje od zemlje porijekla da organizira dopunsku nastavu i finansira rad nastavnika. Bosna i Hercegovine do sada nije poduzela adekvatne korake po tom pitanju, te je organiziranje dopunskih škola prepušteno organizacijama i udruženjima građana, a škole se finansiraju iz donacija i od strane roditelja.

U većini ostalih zemalja u kojima su imigrirali građani iz Bosne i Hercegovine učenje maternjeg jezika najčešće se odvija u okviru organizacija i udruženja u iseljeništvu, međutim, takav način

⁴ SFRJ je sa Austrijom potpisala Sporazum o saradnji u oblasti nauke, kulture i obrazovanja 1974. koji je BiH sukcesijom preuzela, međutim, bar kada je riječ o učenju maternjeg jezika, ovaj sporazum nema svoje praktične primjene

podučavanja je daleko od zadovoljavajućeg zbog brojnih problema s kojima se susreću organizacije kao i zbog toga što je riječ o neformalnoj organizaciji dopunskog obrazovanja.

U Sjedinjenim Američkim Državama gdje živi oko 120.000 građana iz Bosne i Hercegovine i Australiji koja broji 41.449 građana porijelom iz BiH, te Kanadi u koji živi 39.939, građana porijelom iz BiH⁵, dopunska nastava je organizirana uglavnom od strane bh udruženja i vjerskih zajednica.

Također, treba napomenuti da jedan dio djece iz Bosne i Hercegovine u iseljeništvu pohađa dopunsku nastavu koju organizuju institucije i organizacije susjednih zemalja Hrvatske i Srbije.

Za ilustraciju pojedinih vidova dopunske nastave dat je kratki osvrt po pojedinim zemljama.

Njemačka

Njemačka je zemlja u kojoj je posle Hrvatske i Srbije boravi najviše iseljenika iz Bosne i Hercegovine blizu 200.000⁶. Učenje maternjeg jezika za djecu migrantskog porijekla moguće je organizovati na dva načina. Prvi način je integrirana nastava maternjeg u okviru redovnog školskog sistema i u nadležnosti vlasti njemačkih pokrajina, a drugi kroz dopunske škole koje osnivaju i finansiraju zemlje porijekla na osnovu bilateralnih sporazuma.

Bosna i Hercegovina i Njemačka zaključile su Sporazum o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja i nauke s Prilogom uz Sporazum kojim su uređeni osnovni principi organizacije škola na maternjem jeziku 2005. godine⁷. Postoji i sporazum između Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Njemačka o osnivanju i djelatnosti instituta za kulturu potpisan 1999. godine koji reguliše otvaranja kulturnih instituta čija djelatnost je širenje i posredovanje znanja jezika države porijekla, širenje informacija i znanja na poljima kulture, obrazovanja i nauke kao i na odgovarajuću saradnju u ovim oblastima.

Uredbama Saveznog ministarstva za obrazovanje, nauku i kulturu Njemačke iz 2000. godine propisan je način i ciljevi izvođenja nastave maternjeg jezika kao izbornog predmeta za učenike osnovnih i srednjih škola. Prvenstveni cilj nastave maternjeg jezika u Njemačkoj je postizanje visokog stupnja dvojezičnosti (maternjeg i njemačkog). Podržavanjem stava prema dvojezičnosti u Njemačkoj smatraju da na taj način jačaju identitet, unaprjeđuju proces integracije i grade mostove između kultura i genearacija⁸.

I pored ovih mogućnosti za dopunskim obrazovanjem i okvira uspostavljenog bilateralnim sporazumima, u Njemačkoj je stanje u ovoj oblasti i dalje loše. **Dopunska nastava u skladu sa postojećim sporazumom uopšte ne postoji** i najčešće je organizovana u organizaciji bh udruženja i aktivista. Trenutno djeluje više od 44 dopunske škole koje su udružene u Savez dopunskih škola Bosne i Hercegovine. U školama se dopunska nastava izvodi po planu i programu izdatom od strane Ministarstva civilnih poslova i iz Udžbenika za dopunsku nastavu za djecu u inostranstvu od I do IV razreda osnovne škole. Najveći broj škola djeluje ne području

⁵ <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=15554&langTag=bs-BA>

⁶ <http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=15554&langTag=bs-BA>

⁷ „Službeni glasnik BiH“ br.11/05

⁸ Savezno ministarstvo za obrazovanje, nauku i kulturu SR Njemačke. Novi nastavni plan za nastavu maternjeg jezika. 2000.

koje pokriva GK u Štutgartu - 27 u kojima dopunsku nastavu pohađa 640 učenika, a ocjena iz svjedočanstva o pohađanju dopunske škole djeci se upisuje u njemačka svjedočanstva u redovnim školama. Prema navodima iz Upitnika dopunske škole imaju dobru saradnju sa diplomatsko-konzularnim predstavništvima u Njemačkoj. **GK BiH u Štutgartu, u cilju unaprijeđenja dopuskog obrazovanja, redovno upućuje apele institucijama u Bosni i Hercegovini na potrebi veće uključenost države Bosne i Hercegovine u finansiranje, organizovanje dopunskih škola i na imenovanju koordinatora za dopunsko obrazovanje.** Savez dopunskih škola u SR Njemačkoj se u nekoliko navrata obraćao i Ministarstvu civilnih poslova BiH i Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH s zahtjevom za regulisanje i sufinansiranje rada dopunskih škola u ukupnom iznosu od 197.400 eura godišnje⁹.

Austrija

Učenje maternjeg jezika u Austriji u nadležnosti je austrijskih obrazovnih vlasti. Nastava maternjeg jezika uključena je u program obavezne osnovne škole, a u zadnje vrijeme i u srednje škole. Ovim programom pokriva se nastava za bosanski/hrvatski/srpski jezik. Pohađanje nastave maternjeg jezika nije obavezno, odnosno, po želji roditelja, postoji mogućnost da se maternji jezik ocjenjuje kao strani jezik od četvrtog razreda osnovne škole do mature. Učenje maternjeg jezika za djecu porijeklom iz Bosne i Hercegovine organizovano je na preko 370 lokacija u Austriji. Za djecu s područja bivše Jugoslavije obezbijeđeno je učenje maternjeg jezika pod nazivom BKS što se odnosi na bosanski, hrvatski i srpski. Ministarstvo za školstvo i kulturu Republike Austrije obezbijeđuje udžbenike i rječnike za sve polaznike ove nastave. Nastavnike biraju, zapošljavaju i plaćaju austrijske vlasti, a gotovo svi su kvalifikovani nastavnici s područja bivše Jugoslavije. Ukupno 11.000 djece iz Bosne i Hercegovine uči maternji jezik po tom modelu, najviše u Lincu i Beču.

Nastava maternjeg jezika je dobrovoljna i roditelji moraju svake godine prijavljivati svoju djecu. Veliki broj roditelja ne shvata važnost ove nastave. Tako da nastavu posjećuje, podatak za cijelu Austriju ispod 20% djece migrantskog porijekla. Postoje sredine gdje je ovaj procenat puno veći (u osnovnim školama u gradu Ennsu u pokrajini Gornja Austrija ovu nastavu posjećuje preko 90 % djece), ali to su više izuzeci nego pravilo.¹⁰

Iako su austrijski nastavni planovi za nastavu maternjeg jezika visoko kvalitetni i dobro prihvaćeni, postoje i **određene kritike među kojima su: obim sati, potreban broj djece za formiranje grupe, nesiguran pravni status nastavnika maternjeg jezika, nedovoljna ponuda nastavnih materijala, itd.**

Švedska

Vlada Kraljevine Švedske je 2005. godine usvojila Zakon o jeziku i Zakon o manjinskim jezicima, gdje je važnost učenja maternjeg jezika i prava na učenje i korištenje maternjeg jezika jedna od bitnih odredbi tog zakona. Na temelju tog zakona škola je obavezna svakom djetetu osigurati nastavu maternjeg jezika ako dijete i roditelj to zatraži.

⁹ Dopis Saveza dopunskih škola u SR Njemačkoj, broj 07-03-01/16, od 20.1.2016. godine

¹⁰ Ambasada Bosne i Hercegovine Beč, broj: 103-03-1109/10, i 103,051-30-6-670-1/16, od 15.04.2016. godine

Službeni jezici u Bosni i Hercegovini (bosanski, hrvatski i srpski) kao manjinski jezici predaju se u sklopu redovne nastave u švedskim osnovnim školama (integrirani model) koja se finansira od strane lokalnih školskih vlasti. Tako da sva djeca čiji maternji jezik nije švedski imaju pravo na podučavanje svog maternjeg jezika kao posebnog predmeta u školama. Predmet „**maternji jezik**“ ima svoj poseban nastavni plan koji uključuje i književnost, istoriju i kulturu zemlje porijekla. Slično kao u Austriji, i u Švedskoj djeca s prostora bivše Jugoslavije uče **maternji jezik pod nazivom bosanski/hrvatski/srpski**. Ovaj model učenja maternjeg jezika organiziran je u 187 općina od 290 koliko ih ima u Švedskoj. Nastavnici angažovani na podučavanju maternjeg jezika su kvalifikovani nastavnici koji vode porijeklo iz BiH i bivših jugoslovenskih prostora. Pored podučavanja maternjeg jezika, nastavnici također pomažu učenicima u usvajanju gradiva koje se predaje na švedskom jeziku.

U Švedskoj pored nastave maternjeg jezika u sklopu redovne nastave djeca imaju mogućnost pohađanja i dopunskih škola hrvatskog i bosanskog jezika koje djeluju u sklopu Saveza hrvatskih udruženja i Saveza bh udruženja u Švedskoj. Srpska udruženja nemaju organizovanu nastavu na srpskom jeziku. Prema informacijama Saveza bh udruženja u Švedskoj trenutno djeluje pet odjeljenja dopunske škole na bosanskom jeziku. Pokrenute su inicijative za organiziranje dopunske nastave i u Štokholmu i Vasterviku.

Prema informaciji Ambasade Bosne i Hercegovine u Štokholmu oko 8000 učenika je uključeno u švedske dopunske škole, 200 učenika pohađa nastavu u okviru organizacija i udruženja a 2500 učenika pohađa nastavu organizovanu u okviru vjerskih zajednica.

Prema nastavnom planu i programu za predškolsko obrazovanje u Švedskoj dvojezična i višejezična djeca upisana u predškolsko obrazovanje imaju pravo da unaprijede znanje oba ili svih jezika koje poznaju. Odredbe propisa koji regulišu obrazovanje omogućavaju da se učenicima određeni predmeti predaju na njihovom maternjem jeziku. Ovo je većinom slučaj u školama s velikim procentom imigrantske djece.

Iako Bosna i Hercegovina nema potpisane bilateralne sporazume s Austrijom i Švedskom - činjenica je da je učenje maternjeg jezika za djecu bh. porijekla daleko najuređenije u ove dvije zemlje. **Ipak, iz obje ove zemlje stižu zahtjevi za poboljšanjem učenja maternjeg kroz uključivanje institucija iz Bosne i Hercegovine, naročito po pitanju izrade prilagođenih udžbenika, organizovanja ljetnih škola maternjeg jezika u Bosni Hercegovini, saradnje sa nastavnicima iz BiH itd.** Iz Švedske su od strane Saveza nastavnika maternjeg jezika upućeni zahtjevi za izradu posebnih udžbenika za djecu bh. porijekla u ovoj zemlji po mogućnosti od strane zajedničke švedsko – bosanskohercegovačke radne grupe / komisije koja bi izradila posebne udžbenike za djecu bh. porijekla u Švedskoj.

U Danskoj djeca također, u okviru redovnog školskog sistema izučavaju maternji jezik, ali su i u okviru udruženja organizirane 3 dopunska odjeljenja koja pohađa oko 95 učenika. **U Ambasadi BiH u Kopenhagenu smatraju da je potreban veći angažman matične zemlje po pitanju finansiranja, osiguranja dnevnika i regulisanja statusa nastanika.**

Švajcarska

Prema informacijama Ambasade Bosne i Hercegovine u Švajcarskoj, zemlje koja broji blizu 58.000 iseljenika iz Bosne i Hercegovine, postoji 180 dopunskih škola ili nastavnih odjeljenja i pohađa ih 4.500 učenika. Neke škole djeluju u okviru redovnih škola, a neke u okviru vjerskih zajednica. Nastava je organizirana prema nacionalnoj pripadnosti roditelja. Dopunske škole za djecu bošnjačke nacionalnosti su organizirane u okviru vjerskih zajednica, djeca Srpske nacionalnosti su uključena u dopunske škole koje organizira Republika Srbija, a djeca Hrvatske nacionalnosti pohađaju dopunske škole u organizaciji Ministarstva nauke, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

U Ambasade BiH u Bernu, smatraju da je **u cilju kvalitetnijeg i organiziranijeg izvođenja dopunske nastave potreban veći angažman institucija Bosne i Hercegovine te da bi se na taj način povećao broj zainteresiranih za njeno pohađanje.**

Slovenija

Sporazum između Vijeća ministara BiH i Vlade Republike Slovenije o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja i nauke potpisan 1999. godine¹¹. Sporazum predviđa da će države potpisnice potsticati učenje jezika, književnosti i historije druge zemlje i u tom pravcu podržati učešće nastavnika i studenata u ljetnim školama jezika. Također je predviđeno de će strane pružati organizacionu i finansijsku podršku za dopunske časove maternjeg jezika i kulture za djecu i omladinu iz BiH u Sloveniji kao i za djecu i omladinu slovenačke nacionalnosti u Bosni i Hercegovini.

Slovenačko Ministarstvo obrazovanja i sporta je 2007. godine usvojilo Strategiju integriranja imigrantske djece, učenika i studenata u obrazovni sistem Republike Slovenije. U Strategiji se navodi da je **učenje maternjeg jezika omogućeno u okviru bilateralnih sporazuma gdje diplomatske misije zemalja porijekla finansiraju nastavnike, a sama nastava se izvodi u prostorijama škola izvan redovne nastave. Strategija također omogućava imigrantskoj djeci da u tri završna razreda osnovnog obrazovanja izaberu maternji jezik kao izborni strani jezik pod uslovom da postoji dovoljan broj zainteresovanih učenika.**¹²

Ipak, i pored postojanja bilateralnog sporazuma između Bosne i Hercegovine i Slovenije, mogućnosti koje pruža slovenački zakonski okvir, i uprkos tome što u Sloveniji živi 105.313 bh. iseljenika, **ne postoje dopunske škole niti bilo kakav vid učenja maternjeg jezika i očuvanja kulture za djecu koja vode porijeklo iz BiH. Slovenačke vlasti insistiraju na tome da Bosna i Hercegovina obezbijedi sredstva za ovu namjenu u skladu s potpisanim sporazumom i po uzoru na učenje slovenačkog u Bosni i Hercegovini što finansira Slovenija.**

Italija

U Italiji je moguće učenje maternjeg jezika u okviru bilateralnih sporazuma između ove zemlje i zemalja porijekla migranata.

¹¹ („Službeni glasnik BiH“ br.01/01)

¹² Podaci Kancelarije visokog komesara za ljudska prava.

http://www2.ohchr.org/english/issues/education/training/docs/replies/SLOVENIA_Evaluation29April2010.pdf

Bilateralni sporazum u oblasti obrazovanja, kulture i nauke Bosna i Hercegovina i Italija su sklopile 2004. godine¹³. U Italiji, prema podacima Generalnog konzulata BiH u Milanu, dopunska nastava na jezicima konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine ne odvija se u skladu s potpisanim Sporazumom.

Na području Vellecamonice u organizaciji udruženja bosanskohercegovačkih građana organizirana su tri odjeljenja dopunske nastave koje pohađa ukupno 95 učenika i uče po Nastavnom planu i programu za predmete dopunske nastave u osnovnoj i srednjoj školi za djecu u inostranstvu u izdanju Ministarstva civilnih poslova. Prostorije su obezbijedile italijanske općine Boario, Piancamuno i Costa Volpino, nastavno osoblje radi po principu volontiranja a roditelji i udruženje snose ostale troškove tih odjeljenja. **I u ovoj zemlji bi pomoć Bosne i Hercegovine bila od velike koristi.**

Dopunska nastava u okviru organizacija

U Velikoj Britaniji, koja broji blizu 8.500 bh građana, od strane bosanskohercegovačkih udruženja organizirano je 7 dopunskih škola i pohađa ih 320 učenika. **U toj zemlji smatraju da je potrebna veća pomoć DKP- a u organiziranju škola u gradovima u kojima iste ne postoje, kao i pomoć u finansiranju škola i obezbjeđenju nastavnog kadra.**

U Norveškoj se također dopunska nastava odvija u okviru udruženja i vjerskih zajednica i prema informacijama Ambasade BiH u Oslu, na području djelovanja te ambasade postoji jedna dopunska škola koju pohađa blizu 700 učenika. **U Ambasadi su stava da je dopunsko obrazovanje potrebno sistematski rješavati na nivou Bosne i Hercegovine, odnosno da bi institucije BiH trebale osigurati sredstva za angažiranje profesionalnog kadra iz Bosne i Hercegovine.**

U Holandiji je dopunska nastava organizirana od strane aktivisti u okviru bh. udruženja i vjerskih zajednica, jer ta zemlja ne sufinansira organiziranje dopunske nastave. Ukupno 138 učenika pohađaju šest dopunskih škola u Holandiji.

U Belgiji i Luksemburgu nema dopunskih škola jer nema niti jedan grad u kojem je koncentrisan veći broj djece bh. porijekla, sem Antwerpena u kome živi 1.700 građana BiH i **gdje postoji interes da se organizuju škole maternjeg jezika.**

U grupu zemalja s kojima Bosna i Hercegovina nema potpisane bilateralne sporazume niti postoji integrirani model učenja maternjeg jezika spadaju, Belgija, Luksemburg, neke druge evropske zemlje, kao i prekookeanske zemlje. U ovim zemljama uglavnom nije organizirana dopunska nastava kao ni učenje maternjeg jezika.

Što se tiče prekookeanskih država, U SAD-u i Kanadi ovo pitanje nije ni na koji način riješeno na nacionalnom nivou, tako da djeca iseljenika iz Bosne i Hercegovine jedinu mogućnost za učenje maternjeg jezika imaju u školama koje su organizovane u okviru bh udruženja i vjerskih zajednica.

¹³ („Službeni glasnik BiH“ br. 2/08)

U Sjedinjenim Američkim Državama dopunska nastava je organizirana u okviru aktivnosti vjerskih zajednica i udruženja. Ukupno postoje 33 škole koje se samofinansiraju. Broj učenika u školama se uglavnom kreće od 50 do 100, s tim da tri škole u Čikagu imaju između 150 i 200 učenika. Od ove 33 škole, 15 je na bosanskom, 16 na hrvatskom i 3 na srpskom jeziku. **Iz GK u Čikagu traže veću uključenost organa Bosne i Hercegovine u unapjeđenju dopusnog obrazovanja u toj zemlji.**

U Australiji je također, dopunska nastava organizirana od strane udruženja i vjerskih zajednica, gdje ima ukupno 7 škola i koje pohađa 390 učenika. Ambasada BiH u Canberri nije ovlaštena da izdaje saglasnosti za otvaranje škola, ali održava redovne kontakte sa školskim koordinatirima i prati njihov rad.

Prema podacima Migracionog profila BiH 2016¹⁴ u Kanadi živi 39. 583 građana porijelom iz BiH, međutim, **Ambasada BiH u Otavi nema nikakve uloge u organizovanju dopunskih škola te nema podataka o broju škola niti o broju djece koja pohađaju dopunske škole organizirane u okviru udruženja.**

Iz kratkih prikaza izučavanja maternjeg jezika i organizacije dopunske nastave u pojedinim zemljama, uključujući i one koje imaju integrirani tip učenja maternjeg jezika zaključuje se da djeca porijeklom iz Bosne i Hercegovine imaju sve manje prilike za učenje maternjeg jezika. Dopunsko obrazovanje se svelo na volonterski rad bh udruženja, vjerskih zajednica i aktivista. Zbog nedostatka sredstava i osoblja trend je zatvaranja postojećih dopunskih škola. Druga generacije građana iz Bosne i Hercegovine sve se više asimilira u zemlje prijema.

U skladu s naprijed iznesenim moguće je izvući sljedeće zaključke:

- Ne postoji dopunska nastava maternjeg jezika i kulture u inostranstvu koju organizuju institucije iz Bosne i Hercegovine ili učestvuju u njenoj organizaciji, ni samostalno ni u saradnji s institucijama zemalja prijema;
 - Nema budžetskih sredstava u Bosni i Hercegovini namijenjenih za očuvanje maternjeg jezika i kulture u iseljeništvu;
 - Bosna i Hercegovina je potpisala mali broj bilateralnih sporazuma u oblasti obrazovanja, nauke i kulture, međutim i u slučajevima postojanja bilateralnog sporazuma s nekom zemljom, nastava maternjeg jezika nije organizovana niti postoje druge mogućnosti očuvanja maternjeg jezika i kulture u toj zemlji;
 - Nema gotovo nikakvih organizovanih aktivnosti u BiH koje imaju za cilj učenje maternjeg jezika i očuvanje kulture u iseljeništvu (npr. ljetne škole, kampovi za mlade, studentske prakse i sl.);
 - Nadležnosti za učenje maternjeg jezika u EU sve više preuzimaju zemlje prijema kroz integrirani model učenja maternjeg jezika, ali i dalje se ne koriste sve mogućnosti koje ovaj model pruža;
-

- Manji broj djece pohađa časove maternjeg jezika koje nude organizacije i vjerske zajednice bh. građana u inostranstvu, međutim, kvalitet ove nastave je upitan zbog nedostatka finansijskih sredstava i kvalifikovanog nastavnog osoblja. Ovaj model može biti prihvatljiv samo kao dodatni neformalni način učenja maternjeg jezika i očuvanja kulture.
- Nije jednoobrazno riješeno izdavanje uvjerenja i svjedočanstava kao i vođenje školskih matičnih knjiga. U Njemačka i Velikoj Britaniji dopunske škole izdaju svjedočanstva o završenom razredu i ovlašteno lice DKP-a ovjerava ta svjedočanstva dok u Švedskoj, Australiji škole izdaju svjedočanstva i vode evidenciju učenika, ali DKP-i ne vrše ovjeru istih. Brojni su zahtjevi iz Čikaga, i drugih zemlja koji traže od Bosne i Hercegovine da se propišu jedinstveni obrasci za izdavanje i vođenje školskih dokumenata.
- Nedostatak udžbenika od V do VIII/IX razreda osnovnih škola je samo još jedan od problema s kojim se susreću nastavnici i učenici u dopunskim školama u inostranstvu.

Bosna i Hercegovina je do sada vrlo malo učinila na osnaživanju dopunskog obrazovanja, izuzev izrade **Nastavnog plan i program za predmete dopunske nastave u osnovnoj i srednjoj školi za djecu u inostranstvu i izdavanja Udžbenika dopunske nastave za djecu u inostranstvu od I do IV razreda osnovne škole**. Međutim, obaveza Bosne i Hercegovine po pitanju dopunske nastave iz nacionalnih predmeta, kako je ustanovljeno Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini iz 2003. godine u smislu potpisivanja bilateralnih sporazuma sa zemljama prijema i obezbjeđivanja finansijskih sredstava za dopunsku nastavu, ne prestaje.

Objektivno gledano teško je organizovati klasičnu dopunsku nastavu kojom bi se unaprijedilo učenje maternjeg jezika i očuvanje kulture u iseljeništvu, ali osim klasičnog oblika dopunskih škola koje se pokazalo dosta skupo i neizvodivo za Bosnu i Hercegovinu trebalo bi iskoristiti ostale mogućnosti koje se pružaju, kao što su jačanje bilateralne saradnje, organiziranje ljetnih škola i studentske prakse za studente iz iseljeništva u Bosni i Hercegovini, osnaživanje organizacija naših građana u inostranstvu, te jačanje saradnje bh udruženja i organizacija sa organizacijama u Bosni i Hercegovini.

Bosna i Hercegovina ne smije zanemariti činjenicu da se učenjem maternjeg jezika stvaraju i snažne veze s domovinom te da veliki broj bh građana u inostranstvu osim što predstavlja mostove saradnje sa zemljama prijema, ima velike važnosti za matičnu zemlju i kao razvojni resurs, te je svaki oblik podrške za dopunskim obrazovanjem dobro došao.

U cilju unaprjeđenja dopunskog obrazovanja potrebna je snažnija saradnja nadležnih ministarstva na državnom nivou (Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstva civilnih poslova BiH i Ministarstva vanjskih poslova BiH), ministarstava nadležnih za obrazovanja na entitetskom i kantonalnom nivou, te bh udruženja i organizacija u inostranstvu kao i samih pojedinaca.

Polazeći od naprijed navedenog, predlaže se Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, da nakon razmatranja Informacije o potrebi za dopunskim obrazovanjem djece bosanskohercegovačkih iseljenika u inostranstvu, donese slijedeće

ZAKLJUČKE:

1. Usvaja se Informacija o potrebi za dopunskim obrazovanjem djece bosanskohercegovačkih iseljenika u inostranstvu.
2. Pozivaju se Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine da u što kraćem vremenskom roku realiziraju zaključke donesene prilikom usvajanja *Informacije o dopunskom obrazovanju u inostranstvu* na 70. sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine održane 24. 8. 2016. godine.
3. Zadužuju se Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine da intenziviraju aktivnosti na unaprijeđenju dopunskog obrazovanja djece bosanskohercegovačkih iseljenika u inostranstvu.